

LA BIODIVERSITAT ARRELA EN LA TRAMA URBANA

Maria Josep Picó*

Els jardins botànics poden estendre les seues branques cap a funcions ornamentals; créixer per a l'ensenyament de l'horticultura; mantenir-se en servei de la conservació de les espècies; afermar les arrels com a patrimoni històric o combinar-se amb zoològics, fins i tot esdevenir parcs temàtics de natura. La classificació d'aquests espais urbans carregats de biodiversitat pot superar la desena, segons el secretari general de l'Organització Internacional per a la Conservació en Jardins Botànics, Peter Wyse Jackson. El Jardí Botànic de la Universitat de València, amb la promoció de la investigació, la recreació d'ecosistemes i l'educació pública –entre altres activitats–, ha superat l'àmbit acadèmic per tal d'esdevenir, dos-cents anys després de la seua creació, un dels jardins clàssics, també anomenats multipropòsit.

L'origen del jardí de València, lligat a la tradició botànica i universitària de la Itàlia renaixentista, es remun-

ta al 1567, quan els jurats de la ciutat van nomenar Joan Plaça catedràtic d'Herbes de l'Estudi General i li van encomanar la creació d'un hort de simples per a l'ensenyament de les propietats terapèutiques de les plantes. El 1802 aquest espai es trasllada a l'Hort de Tramoieres, deixant enrere la terra del carrer de Sagunt, la parròquia de Sant Llorenç o l'Albereda. Amb motiu de la celebració del seu bicentenari, la Universitat va organitzar un seminari internacional sobre la funció dels jardins botànics en les ciutats del futur, el qual es va desenvolupar l'octubre de 2002.

“Els papers diferents que han representat els jardins botànics en l'últim segle inclouen l'estudi de les plantes medicinals, la introducció de varietats, la investigació i exploració (especialment de taxonomia vegetal), l'educació, el perfeccionament, horticultura i conservació d'espècies amenaçades”, reflexionava Vernon H. Heywood, professor emèrit del Centre for

El rector de la Universitat de València, Francisco Tomás, va inaugurar els actes commemoratius del bicentenari del Jardí Botànic.

En les fotografies, el rector, acompanyat pel vicerector de Política Científica, Manuel Costa, per Vernon H. Heywood, professor emèrit de la Universitat de Reading, i per Antoni Aguilera, director del Jardí Botànic de la Universitat de València.

Fotos: article: Miguel Lorenzo

Els experts coincidiren a recordar que els jardins botànics han de ser respectats per la planificació urbanística de les ciutats, que ha de valorar les seues funcions: promocionar i conservar la biodiversitat en un àmbit llunyà de la natura, facilitar la investigació científica, i millorar la qualitat de vida en l'àmbit urbà.

Plant Diversity and Systematics, School of Plant Sciences, University of Reading d'Anglaterra, qui també va rebre la medalla d'honor dels 500 anys de la Universitat de València. Malgrat aquestes línies de creació, els horts –actualment quasi 1.900 arreu del món, dels quals més de 620 a Europa– “s’han adaptat a les canviants modes i necessitats de la societat i el desenvolupament científic” i, sovint, “han desaparegut sota el formigó”, mentre que alguns dels europeus originals ja “són illes diminutes en un mar urbanitzat i amb un futur incert”, afegia Heywood.

L'evolució dels jardins botànics es dirigeix, des del punt de vista de Heywood, cap a àmbits diversos com ara “la conservació i l'ús sostenible dels recursos vegetals”, “convertir-se en centres capaços d'implementar els tractats i estratègies de biodiversitat”, a més a més de “participar en plans d'acció de la diversitat biològica urbana i periurbana o servir com a espai d'educació o cultura recreativa”.

Una de les principals raons de ser dels horts urbans és “contribuir al desenvolupament sostenible” mitjançant la conservació i ús adequat de les plantes, “tot promovent les investigacions i activitats educatives per tal de promocionar la conscienciació del públic en general cap al medi ambient”, argumenta l'Organització Internacional per a la Conservació en Jardins Botànics.

Diversos participants en la conferència, responsables de jardins botànics representatius d'Europa i Nord-amèrica, van explicar a MÈTODE la seua perspectiva, posant la mirada en un futur a mitjà termini.

La vicepresidenta d'Horticulture and Living Collections del New York Botanical Garden dels Estats Units, Kim Tripp, assegurava que aquest tipus de jardins “són

responsables d'aportar a la societat experiències, educació i coneixements tant per al públic com per als professionals de la ciutat i l'estat”. Per a aconseguir aquest ambició objectiu, “calen tres camins: la ciència, la investigació i la mostra de la biodiversitat, els problemes de la natura i el significat de les plantes a la població a fi de motivar el seu interès i implicació”.

El paper “clau” dels jardins botànics és “fomentar la apreciació de la importància de les plantes en les nostres vides”, per al director del Royal Botanic Gardens de Kew (Regne Unit), Peter Crane, “independentment dels canvis en la política global”. “És fonamental fer entendre i interpretar el significat de la natura per a l'existència humana, de la qual la societat urbana s'ha desconnectat”. Al mateix temps, “necessitem demostrar la connexió entre les plantes i aquells aspectes de preocupació general, tant d'àmbit local com internacional. Perquè en el context d'una preocupació creixent per lluitar contra la pobresa, per millorar la salut, per promoure usos sostenibles de l'aigua, l'energia o l'agricultura, “és la rellevància de les plantes allò que requereix ser emfasitzat”, afegeix.

■ NECESSITAT D'INNOVAR

“Si realment volem emancipar els jardins botànics, els arquitectes paisatgistes han d'intentar obtenir una visió més ampla sobre el que passa a la jardineria actual en relació amb entorns culturals distins”, assenyala Klaus Amman, de la Universitat de Bern (Suïssa). Aquest professor, que diferencia entre el concepte d'hort simple en el nord i en el sud d'Europa, destaca que els jardins “ajuden a comunicar els actuals problemes ambientals”. Encara que és optimista sobre el “evident creixement”

d'aquests espais, defensa la necessitat d'innovar-los: "les exigències de la societat estan canviant i el nostre repte també és canviar", va comentar.

Una de les qüestions bàsiques per a la modernització, segons Amman, i més enllà de la investigació, és el finançament, ja que la independència econòmica "garanteix la continuació". "En la nostra experiència, la creació d'una fundació ha estat molt bona perquè ha atret més participacions", apuntava. Crane, per la seua banda, va mostrar el seu acord amb Amman en aquest punt. Malgrat això, va reclamar "el component d'institució pública amb paper públic dels jardins".

El director del Jardí Botànic de València, Antoni Aguilera, estima que el desenvolupament de l'espai europeu, a banda d'un simple mercat comunitari, "enfrenta els jardins al repte d'adaptar-se a les noves demandes de la societat del coneixement, de les relacions entre la ciència i la societat". Aquests espais "han de perfilar-se com a llocs de comunicació permanent que han de conjugar la informació, l'educació i la diversió. Així, cal lligar la tradició des del punt de vista museístic amb les modernes tècniques expositives i de comunicació que han aflorat en els museus de la ciència i els parcs temàtics".

Kim Tripp reconeix que els horts urbans són botànics i jardins "per alguna raó", per això, "cal que promoguen les col·leccions de plantes vives, alhora que han de planejar correctament la investigació i l'educació". Els jardins, com matisava Aguilera, "han d'ajudar a preservar la biodiversitat". El treball de la preservació no solament és una finalitat en ella mateixa, segons Tripp, sinó que "inspira altres formes d'espais verds". La dirigent del New York Botanical Garden remarcava que els jardins "poden assistir a grups menuts a fi d'instruir-los en els processos de conservació", a més, "poden ensenyar a la gent una alternativa al desenvolupament que es va imposant", un desenvolupament consumidor de recursos naturals. Peter Crane va estendre la idea de la integració dels jardins en les seues societats, però "dotant-los d'una major sofisticació i especialització".

El concepte de "parc temàtic botànic" defensat per Aguilera, com a resposta a "les previsibles necessitats futures de la

Amman: "Els jardins ajuden a comunicar els actuals problemes ambientals."

Crane: "Cal dotar els jardins d'una major sofisticació i especialització."

Tripp: "Els jardins poden assistir a grups menuts a fi d'instruir-los en els processos de conservació."

Aguilera: "Els jardins han de perfilar-se com a llocs de comunicació permanent que han de conjugar la informació, l'educació i la diversió."

societat europea", connecta amb l'interès de Tripp per l'ús de les noves tecnologies a fi d'acostar la natura a la societat, sobretot, al públic més jove, alhora que amb Crane i la seua fugida del jardí lineal convencional. Els webs "s'han de convertir en grans finestres nacionals per mostrar a les ciutats els jardins botànics, la seua utilitat, etc., i així motivar la societat perquè els preserve i els use", segons Tripp.

Una eina com Internet "amb visites virtuals o la relació amb altres recursos ambientals, ha ajudat a involucrar els xiquets en activitats amb molt d'èxit a Nova York". De la mateixa manera, aquest mètode "es pot utilitzar per projectar el perill de la contaminació atmosfèrica i altres problemes que pateix l'entorn per l'acció antròpica com ara el consum de recursos hídrics i, en moltes ocasions, el seu dèficit, el qual també afecta els jardins botànics", alerta Kim Tripp.

Crane recorda que durant èpoques passades a Anglaterra les emissions industrials "van arribar a ocasionar greus problemes, però en l'actualitat les fonts directes de contaminació han reduït la seua perillositat, al contrari que les fonts difuses, les quals, cada vegada més, amenacen la supervivència dels ecosistemes mitjançant emissions, abocaments, etc."

La qualitat de l'aire "és diferent segons les ciutats", segons Klaus Amman, qui observa que a Suïssa "no hi ha conflictes per la contaminació atmosfèrica, però sí en altres indrets, on aquesta qüestió caldria que fóra prioritària", perquè fenòmens com el canvi climàtic afecten de forma global el planeta. Quant al consum d'aigua, Tripp va explicar la dificultat a Nova York de predir el dèficit hídric i per aquesta raó "es desenvolupa un pla controlat de rec". També va incidir en la problemàtica dels nous insectes, les noves malalties i les plantes invasores.

Els experts coincidiren a recordar que els jardins botànics han de ser respectats per la planificació urbanística de les ciutats, que ha de valorar les seues funcions: promocionar i conservar la biodiversitat en un àmbit llunyà de la natura, facilitar la investigació científica, i millorar la qualitat de vida en l'àmbit urbà. ©

*Periodista de Medi Ambient (Levante-EMV)